

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента

Нікулочкіної Олени Василівни

на дисертаційну роботу

Бріцкан Тетяни Георгіївни

«Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. Розвиток українського суспільства на сучасному етапі характеризується стрімким зростанням ролі інформаційних і телекомунікаційних технологій, що вносить значні зміни в усі сфери його життєдіяльності. Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості і для реформування системи освіти, стають засобом для підвищення якості й доступності освіти, ефективності освітнього процесу. Їх упровадження зумовлює не тільки появу сучасних технічних засобів, але й нових форм і методів навчання.

У значній мірі це стосується підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки їм доведеться працювати з учнями, що є представниками цифрового покоління, мають безперервний доступ до цифрового контенту, потоку інформації через різноманітні девайси та підключеність до мережі Інтернет.

Отже, важливими є пошуки шляхів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у систему підготовки вчителів початкової школи, бо саме від їх професіоналізму залежить формування інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку як ключової компетентності особистості. Очевидно, що загострюється потреба в підготовці майбутніх учителів початкової школи до повноцінного й коректного використання в

освітньому процесі ІКТ. Така підготовка в системі відбувається здебільшого на базовому етапі фахового становлення педагога – в освітньому процесі закладів вищої освіти, де результатом є набута майбутніми вчителями початкової школи відповідна готовність.

Саме тому вибір теми дисертаційного дослідження Бріцкан Тетяни Георгіївни «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності» є цілком виправданим, своєчасність роботи не викликає сумніву, є актуальною з теоретичних і практичних міркувань.

Робота відзначається цілісністю, логічністю подання матеріалу й конкретністю теоретичних обґрунтувань. Об'єкт і предмет дослідження визначено відповідно до обраної теми. Дисертанткою коректно сформульовано мету дослідження, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов, які забезпечують функціонування моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання учнів предметів (інтегрованих курсів) із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Поставлені завдання відповідають меті дослідження, обрані методи уможливають їх досягнення. Винесені на захист положення переконливо обґрунтовані автором на сторінках дисертації.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі педагогіки і психології, теорії та методики використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі, організації навчання в системі вищої освіти та науково-методичного супроводу професійного становлення майбутніх учителів. Автором здійснено аналіз більше трьохсот літературних джерел, що створює передумови для системного висвітлення теми дисертації.

Вірогідність одержаних під час експериментального дослідження результатів забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дисертації, використанням комплексу методів,

адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки респондентів, використаним апаратом математичної статистики й позитивними результатами експериментальної перевірки основних положень дослідження. Все це дозволило дисертантці виявити низку суперечностей, що стримують розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до компетентного застосування ІКТ у професійній діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати аналізу тексту дисертаційного дослідження засвідчують високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Це підтверджується тим, що:

- структура роботи відзначається цілісністю, логічною продуманістю, збалансованістю складових частин, підпорядкована реалізації основних завдань, що сприяло досягненню поставленої мети;
- основні наукові положення й результати дослідження викладено у 25 працях (із них 7 одноосібних), у тому числі 3 статті в наукових фахових виданнях України, 9 статей – у зарубіжних виданнях (3 статті, які проіндексовано у міжнародній наукометричній базі Web of Science), 13 тез – у збірниках конференцій;
- використання широкої бази джерел за темою дисертації (329 найменувань, із них 107 – іноземною мовою) засвідчує всебічний аналіз здобувачем досліджуваної проблеми;
- належна теоретико-методологічна база, відповідність предметної спрямованості дисертаційного дослідження сучасним уявленням про зміст та призначення досліджень у підготовці майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Дисертаційна робота Бріцкан Т.Г. докладно й доказово розкриває вихідні науково-теоретичні положення, що визначають позицію автора. Чітко зазначено нормативну базу, методологічні та теоретичні основи науково-

педагогічного пошуку та виконано дослідження, яке проводилося впродовж 2020-2023 років.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів дослідження. Ознайомлення зі змістом роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що дисертація Т.Г. Бріцкан є комплексним дослідженням, у якому *вперше* обґрунтовано та сформовано комплекс онлайн-сервісів для організації очного, дистанційного та змішаного навчання, який сприяє розвитку фахової компетентності вчителя щодо повноцінної реалізації трудової функції А; встановлено систему вимог до відбору онлайн-сервісів відповідно до структурних елементів комплексу, що забезпечує компетентний методичний супровід молодших школярів – представників цифрового покоління; науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у процесі навчання молодших школярів (на прикладі освітньої галузі «Математика»); визначено змістове наповнення поняття «навчальний інтерактивний контент» та форми взаємодії з ним суб'єктів освітнього процесу; *уточнено* сутність конструктів «засоби навчання на основі ІКТ», «ІКТ-компетентність учителя початкових класів», «інтерактивна навчальна вправа», «інтерактивне відео», «інтерактивні симулятори», «віртуальний клас», «готовність майбутнього вчителя початкової школи до використання ІКТ у процесі навчання молодших школярів предметів чи інтегрованих курсів»; *удосконалено* адаптивну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчанні молодших школярів предметів чи інтегрованих курсів; подальшого розвитку набули питання щодо формування та розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у контексті використання ІКТ у професійній діяльності, зокрема комплексу онлайн-сервісів, який може бути адаптований відповідно до особливостей навчального предмета (інтегрованого курсу) та особистості дитини молодшого шкільного віку як представника цифрового покоління та професійних потреб учителя.

Отже, змістове наповнення пунктів наукової новизни має важливе теоретичне та практичне значення як для професійної педагогіки як науки, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

У роботі повно й ґрунтовно розкрито зміст трьох розділів відповідно до теми та сформульовано висновки, що логічно випливають зі змісту проведеної розвідки, яка засвідчує, що автору вдалося реалізувати мету й вирішити всі поставлені завдання. Це зумовлено використанням широкого комплексу методів дослідження, що дозволило обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність удосконаленої моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчанні молодших школярів предметів (інтегрованих курсів). У вступі правильно сформульовано науковий апарат роботи, що відповідає змісту, логіці та висновкам роботи.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вчителя початкової школи» вирішено перше та друге завдання дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури спонукав дисертантку до розуміння того, що сучасні молодші школярі є представниками цифрового покоління. Тому було досліджено особливості когнітивних процесів особистості дитини молодшого шкільного віку як представника цифрового покоління; проаналізовано наявні класифікації засобів навчання; уточнено сутність конструкту «засоби навчання на основі ІКТ»; виявлено можливості застосування ІКТ у реалізації трудових функцій учителя початкової школи; уточнено сутність конструкту «ІКТ-компетентність учителя початкових класів».

У другому розділі «Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у професійній діяльності» розв'язано третє і

четверте завдання. На основі аналізу результатів досліджень українських і зарубіжних учених авторкою визначено стан підготовленості вчителів до застосування ІКТ у професійній діяльності. Наголошено на тому, що вчителі початкової школи мають володіти комплексом базових ресурсів і сервісів, який допоможе реалізувати трудову функцію «А. Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)». Уточнено сутність конструктів «інтерактивна навчальна вправа», «інтерактивне відео», «інтерактивні симулятори», «віртуальний клас».

Дисертанткою досить ґрунтовно, як нам видається, підтверджено доцільність підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ. А тому запропоновано адаптивну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчанні молодших школярів предметів чи інтегрованих курсів, змістом якої є відкритий комплекс онлайн-сервісів для організації очного, дистанційного (у синхронному й асинхронному режимах) та змішаного навчання.

Слід відзначити досить переконливо представлену систему вимог до відбору онлайн-сервісів відповідно до структурних елементів комплексу, що забезпечує компетентний методичний супровід молодших школярів – представників цифрового покоління.

У розділі обґрунтовано й детально описано організаційно-педагогічні умови, дотримання яких уможливило б максимально ефективну підготовку майбутніх учителів початкових класів до застосування ІКТ у процесі навчання молодших школярів (реалізація трудової функції А) як педагогічної системи.

У третьому розділі дисертації Бріцкан Т.Г. представляє планування, перебіг, організаційно-методичне забезпечення та результати педагогічного експерименту з перевірки ефективності розробленої моделі та організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчанні молодших школярів предметів (інтегрованих курсів).

Емпірична частина дослідження видається досить об'ємною й цілком логічною, тому що вона забезпечена широкою багаторічною апробацією й упровадженням отриманих результатів експериментальної роботи у практику. Математичне обґрунтування дослідницького апарату емпіричних результатів заслуговує позитивної оцінки і не викликає сумнівів.

У загальних висновках авторкою стисло викладено основні результати дисертаційного дослідження. Висновки, на нашу думку, є достатньо обґрунтованими й достовірними, що підтверджується застосуванням комплексу методів наукового пошуку.

Практична значущість роботи полягає в тому, що запропонована адаптивна модель, як педагогічна система, підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ІКТ у навчанні молодших школярів предметів (інтегрованих курсів) апробована з дотриманням обґрунтованих організаційно-педагогічних умов в освітній процес вищої школи під час вивчення модуля «ІКТ у навчанні математики молодших школярів»/«Використання інформаційних технологій у навчанні розв'язування задач» у межах опанування дисциплін методичного спрямування; розроблено й упроваджено навчально-методичне забезпечення зазначеного модуля у вигляді презентацій, навчальних відео, алгоритмів та пам'яток, колекції навчального інтерактивного контенту.

Одержані результати можуть бути використані у ЗВО в процесі викладання дисциплін методичного спрямування, практиками початкової школи, педагогами базової середньої освіти та фахівцями післядипломної освіти, а також студентами для самостійного опанування цих модулів задля підвищення рівня предметно-методичної, інформаційно-цифрової та професійної компетентностей.

Водночас, разом із загальною позитивною оцінкою наукових здобутків дисертантки вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання в контексті наукової дискусії:

1. Особливої уваги заслуговує підхід авторки до тлумачення загального поняття дослідження такого, як «ІКТ». Проте, на нашу думку, дисертантка приділяє достатньо багато уваги міркуванням, які є загальновідомими, і наведення їх у такому обсязі є зайвим.

2. У тексті дисертації трапляється цитування без зазначення номерів сторінок у джерелах, де вони розміщені (с. 127, 128, 176).

3. Дещо обмежено, на нашу думку, представлено огляд зарубіжного досвіду щодо вивчення проблеми готовності вчителів до професійної діяльності (с. 201-202).

4. Варто більш ретельно описати навчальний матеріал для викладання модулів «ІКТ у навчанні математики молодших школярів» у межах нормативної дисципліни «Методика навчання математики в початковій школі» та «Використання інформаційних технологій у навчанні розв'язування задач» у межах вибіркової навчальної дисципліни «Методика навчання розв'язування задач» (с. 223, 240).

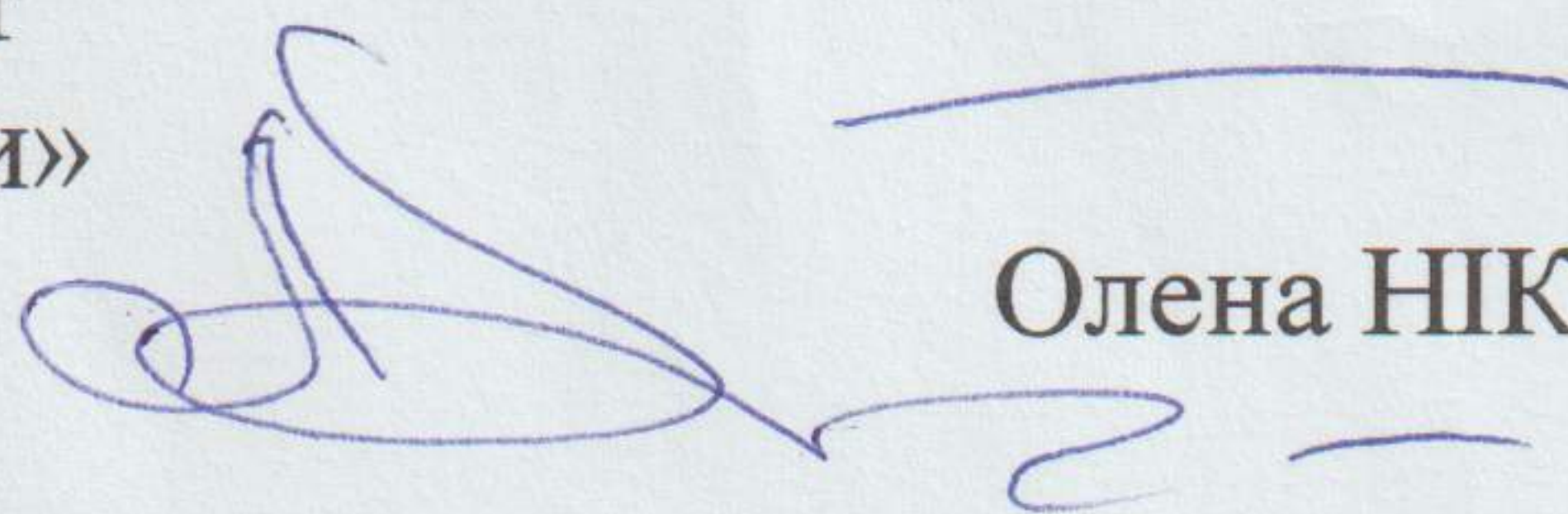
Висновок. У цілому, дисертаційна робота Бріцкан Тетяни Георгіївни є цілісною, завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею на правах рукопису. Дисертацію виконано на належному теоретичному рівні, автором розв'язано поставлені завдання дослідження, виявлено своєчасність і перспективність досліджуваної проблеми. Завершена дисертаційна робота засвідчує широку наукову й професійну ерудицію авторки, а також досконале володіння нею сучасними методами наукового пошуку.

Висловлені зауваження не зменшують загальної цінності дисертаційного дослідження й не впливають на високу позитивну оцінку роботи. Порушень академічної доброчесності у дисертації Т.Г. Бріцкан не виявлено.

Актуальність і новизна, важливість одержаних автором результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків у сукупності дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота на тему «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а також наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019), а її авторка – Бріцкан Тетяна Георгіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

Олена НІКУЛОЧКІНА

Підпис Олени Нікулочкіної засвідчую,
завідувач організаційно-методичного центру
КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

Євгенія САМАРСЬКА